החובל בעצמו אע"פ שאין רשאי פטור. תימה מאי חיוב שייך ואי פטור ממלקות קתמר[א] ע"כ הקולן נטיעותיו אע"פ שאין רשאי פטור לאו היינו פטור ממלקות דהא חייב משום קולן אילנות טובות ואזהרתיה מוהותו לא תכרות כדאיתא בפ' בתרא דמכות (דף כב.) וצריך לדחוק ולומר (ב) פטור אע"פ שאין בו לד חיוב שאין חס על גופו אחרים שחבלו בו חייבין ואחרים שקללו נטיעה חייבין צריך לאוקמה כר"מ דאמר (כתובות דף לב:) לוקה ומשלם לוקה משום לא תכרות אי נמי בדלא אתרו ביה[ב]:

אלא תנאי היא. כלומר ר' עקיבא דמתני' ורבי עקיבא דברייתא פליגי ושניי לעיל ליתנהו והשתא ניחא דמשום דאמר תרי תנאי ואליבא דרבי עקיבא קבעי מאן תנא דמתני' דאמר אליבא דר' עקיבא אין אדם רשאי לחבול בעצמו:

אלא האי תנא הוא דתניא מקרעין בו'. וא"ת ומאי ס"ד השתא וכי על זה צריך להביא ראיה דמקרע בגדים עובר משום בל תשחית[ג] ואור"י דאין מביא ראיה אלא שאסור לחבול אפי' לצורך כגון אשה שטפחה על ראשה וכן הסיא דלך את דמכם שהרג את עצמו בשביל שום דבר שירא וכן מקרע על המת זהו לצורך[ד]:

עובר משום בל תשחית. דאמר במו"ק (דף כד.) שמואל קרע עליה דרב [ה] תליסר אנטלי דמילתא יש לומר דצורבא מדרבנן שאני ולא היה יותר מדאי: **אלא שציער עצמו מן היין.** לכאורה משמע דבמזיר טהור נמי קאמר דנקרא חוטא בפרק מי שאמר הריני נזיר מגלח (נזיר דף יט.) קסבר רבי אליעזר הקפר נזיר טהור חוטא והיינו טעמא דכתיב קרא בנזיר טמא מפני שאנה בחטא וכן בפ"ק דנדרים (דף י.) ותימה דבפ"ק דנזיר (דף ג.) פריך נזירות מילתא דעבירה ואמרינן ליה נאה ומשני אפי' לרבי אליעזר הקפר דאמר נזיר חוטא קרי ליה ואור"ת דהא דקאמר דלא הוי חוטא היינו שמצוה גדולה מן העבירה דמצוה לידור כדאמר (ריש סוטה) הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין ומכל מקום קלא יש חטא מידי דהוי [ו] אמתענה תענית חלום בשבת שקורעין גזר דינו [ז] ונפרעין ממנו תענית של שבת מאי תקנתיה ליתיב תענית לתעניתא שהמצוה גדולה מן העבירה וה"ק בנזיר אפי' ר' אליעזר דאמר נזיר חוטא ה"מ נזיר טמא שהוא עיקר חוטא אבל נזיר טהור לא חשיב רבי אליעזר כ"כ חוטא: **כל במיניה בו'.** [ח] והא דאמר בחזקת הבתים (ב"ב דף לו.) הא מאן דנקט מגלח ומוציא ומגזיר לדיקלא דפליגי דזבניה ניהלי מהימן דלא חליף אינש למיגזר דיקלא דלאו דיליה התם בלקיטת פירות אילרי מדנקט גזירה ונקט נמי מגלח ומוציא שהם כלי אומנות של לוקטי תמרים ודרך אדם למכור פירות אבל אין דרך למכור הדקל[ו] לקוץ[ז] ואם בקלילת הדקל היה מדבר הוה ליה למינקט נרגא וה"ל למימר ואקטליה כדאמר התם בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מו. ושם[ט]) דאמר רב נחמן האי מאן דנקט נרגא ואמר אזיל ואקטליה לדיקלא דפלניא ואשכח דקטיל ושדי לא אמרינן ההוא קטליה דעביד אינש ולא עביד: **וחייבו רבן גמליאל ליתן י' זהובים.** בפרק כסוי הדם (חולין דף פז. ושם) מוכח שזהו שכר ברכה ואם תאמר שכר דמלוה עלמה היכא אזיל[ח] וי"ל דמלוה וברכה הכל אחד ואע"ג דשור העומד להריגה ואילן העומד לקציצה יש שכר מצוה אע"פ שאין ברכה מכל מקום התם שכר מצות כיסוי וברכה לא היה כי אם י' זהובים ושכר ברכת המזון אבדע ברכות מ' זהובים ומעשה באחד שקראו ש"ל לקרות בש"ת ובא אחר וקדם וקרא ושאל לר"ת ואמר לו שיתן לו תרגולת שחטוב תחת אותם שתי ברכות ואין נראה לר"י טעם זה דאם כן למה חייבו ר"ג עשרה זהובים ועוד פטרו ר"ת משום שיעבה אמן[ט] וגדול העונה אמן יותר מן המברך[י] ועוד אמר ר"ת דבבבל אין דנין מילתא דלית ביה חסרון כיס כדאמר לעיל[יא] (דף פד:): למאמר

לא מבעיא בושת. דהוא"ל ואדם רשאי לחבול בעצמו כי בייש בעצמו ובייש בה אחרים לא מפטרי בהכי: **אלא אפי' החובל בעצמו.** חבלה ממש דאין רשאי בה ואיכא למימר הואיל ומקולקל הוא דאין מקפיד לא נחייבו אחריני עלוי' אפ"ה חייבין: **מה העבה רשות.** בשבועות (דף מ.) מפרש ליה לקרא דלא מתוקש אלא בדבר הרשות: **דלוותיה גבי הרעה אחרים.** דקתני התם יכול נשבע להרע לאחרים ולא עשה יהא חייב ת"ל להרע או להטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות [א]אביא נשבע להרע בעצמו ולא הרע [ב] אמר שמואל באשב בתענית דכוותה גבי הרעת אחרים להשיבם בתענית אחרים מי מותיב להו בתעניתא אין דמהדרק להו באנדרונא והתניא איזהו [ג]הרעת אחרים אכה פלוני ואפצע את מוחו אלא תנאי היא דאיכא למ"ד [ד]אין אדם רשאי לחבל בעצמו ואיכא מ"ד אדם רשאי לחבל בעצמו מאן תנא דשמעת ליה דאמר אין אדם רשאי לחבל בעצמו אילימא האי תנא הוא דתניא [ה]ואך את דמכם לנפשותיכם אדרש ר' אלעזר אומר מיד נפשותיכם אדרש את דמכם ודלמא קטלא שאני אלא האי תנא הוא דתניא [ו]מקרעין על המת ולא מדרבי האמורי אמר רבי אלעזר שמעתי שהמקרע על המת יותר מדאי [ז]לוקה משום בל תשחית וכ"ש גופו ודלמא בגדים שאני דפסידא דלא הדר הוא כי הא דרבי יוחנן [ח]קרי למאני מכבדותא ורב חסדא כד הוה מסגי ביני היזמי והגא מדלי להו למאניה אמר [ט]זה מעלה ארוכה וזה אינו מעלה ארוכה אלא האי תנא הוא דתניא [י]אמר ר"א הקפר ברבי מה ת"ל [יא]וכפר עליו מאשר חטא על הנפש וכי באיזה נפש חטא זה אלא שציער עצמו מן היין והלא דברים ק"ו ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא המצער עצמו מכל דבר על אחת כמה וכמה: הקוצץ נטיעותיו [וכו']: תני רבה בר בר חנה קמיה דרב [יב]שורי הרגת נטיעותי קצצת אתה אמרת לי להורגו אתה אמרת לי לקוצצו פטור א"ל א"כ לא שבקת חיי לבריתא כל כמיניה א"ל איסמייה א"ל לא תתרגם מתניתך [יג]בשור העומד להריגה ובאילן העומד לקציצה אי הכי מאי קא טעין ליה דא"ל [יד]אנא בעינא למיעבד הא מצוה [טו]דתניא [יא]ושפך וכסה מי ששפך יכסה ומעשה באחד ששחט וקדם חבירו וכסה [יז]וחייבו ר"ג ליתן לו עשרה זהובים: [יח] אמר רב דיקלא דטען קבא אסור למקצציה מיתיבי [יט]כמה יהא בזית ולא יקצצו רובע שאני זיתים דחשיבי א"ר חנינא לא [כ]שכיב שיבחת ברי אלא דקץ תאנתא בלא זמנה אמר רבינא [כא]ואם היה מעולה בדמים מותר תניא נמי הכי [כב]רק עץ אשר תדע זה אילן מאכל כי לא עץ מאכל הוא [כג]זה אילן סרק וכי מאחר [כד] שסופו לרבות כל דבר מה ת"ל כי לא עץ מאכל להקדים סרק למאכל יכול

יכול

[א] מ"ר פ"ה מהלכות שבועות הלכה ח סמג לאוין רלא:

[ב] מיי' שם פ"ב מהל' מוכר ומוציא הל' ז סמג שם וסר' ע:

[ג] מיי' פ"ח מהלכות אבל הלכה ג סמג עשין כ טוש"ע י"ד סי' שם:

[ד] ה ו ז מיי' פ"ז מהלכות מוכר ומוציא הל' ז סמג עשין ע טוש"ע מ"מ סי' שפב סעיף ב:

[ה] ח מיי' פ"ו מהלכות מלכים הל' ט סמג לאוין רכט:

[ו] מיי' שם הל' ח:

[ז] מיי' שם הל' ט:

תורה אור השלם

1. אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשְׁבַּע לְבַטֵּא בִשְׂפָתַיִם לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשַׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה:
ויקרא ה ד

2. וְאַךְ אֶת דִּמְכֶם לְנַפְשֹׁתֵיכֶם אֶדְרֹשׁ מִיַּד כָּל חַיָּה אֶדְרְשֶׁנּוּ וּמִיַּד הָאָדָם מִיַּד אִישׁ אָחִיו אֶדְרֹשׁ אֶת נֶפֶשׁ הָאָדָם:
בראשית ט ה

3. וְעָשָׂה הַכֹּהֵן אֶחָד לַחַטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה וְכִפֶּר עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל הַנָּפֶשׁ וְקִדַּשׁ אֶת רֹאשׁוֹ בַּיּוֹם הַהוּא:
במדבר ו יא

4. וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יָגוּר צַיִד חַיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר:
ויקרא יז יג

5. רַק עֵץ אֲשֶׁר תֵּדַע כִּי לֹא עֵץ מַאֲכָל הוּא אֹתוֹ תַשְׁחִית וְכָרַתָּ וּבָנִיתָ מָצוֹר עַל הָעִיר אֲשֶׁר הוּא עֹשָׂה עִמָּךְ מִלְחָמָה עַד רִדְתָּהּ:
דברים כ כ

רבינו חננאל

לא מיבעיא בשת דאדם רשאי לבייש את עצמו, אלא אפילו חבלא דאין אדם רשאי לחבל בעצמו אם חיבל בעצמו פטור. ואקשינן, ואין אדם רשאי לחבל בעצמו, והתניא (שבועות כז, א) יכול נשבע להרע לעצמו לא הירע יהא פטור וכול', אביא נשבע להרע לעצמו ולא הרע שהרשות בידו. ופירק שמואל, בשנשבע לישב בתענית שאינה חבלה אלא הרעה. ונדחית, דבענן הרעה לעצמו כהרעת אחרין. ותניא בהדיא איזו היא הרעת אחרים, אכה את פלוני ואפצע את מוחו. אלא תנאי ניגנו, ואוקימנה לר' אלעזר דאמ' מיד נפשותיכם אדרוש את דמכם, הוא סבר אין אדם רשאי לחבל בעצמו. ודחינן חבלא דקטלא שני, אלא ר' אלעזר בן עזריה הוא דאמ' המקרע על המת יתר מדאי לוקה משום בל תשחית. ודחינן, דלמא בגדים שאני הפסידא דלא הדרא הוא, כדר' יוחנן דקרי למאניה מכבדותי, ורב חסדא מדלי למאניה כי אזיל בי היזמי והיגי אמ' זה מעלה ארוכה וזה לא. ואסיקנה לר' אלעזר הקפר שאמ' (נזיר יט, א) הנזיר שלא ציער עצמו אלא מן הנפש (במדבר ו, יא) , המצער עצמו מכל דבר על אחת כמה וכמה. וכן הקוצץ נטיעותיו של עצמו אף על פי שאינו רשאי, כדרב דאמ' דקלא דטעין קבא אסיר למיקצייה. ותנן, כמה יהא בזתין ולא יקצצו, רובע. ואמ' ר' חנינה לא שכיב שכחת ברי אלא משום דקצץ תאנה בלא זמנה, אף על פי כן אם קצץ נטיעותיו שלו פטור. ואם היה שורו עומד להריגה ומזיקין לעוברי דרכים, ובא אחד וקצצם וטונן בעליהן אני כבר נתחייבתי בהן ועלי לסלק ההזק אני הייתי רוצה להרג האחד ולקצץ הנטיעות ולקיים מצוה לשמוע דברי חכמים לקיים התורי' כדתניא (חולין פז, א) ושפך וכסה מי ששפך הוא יכסה וכול'. והאי דחייבינה עשרה זהובים קנסא הוא ולא גמרינן מינה למצותא אחרינא. ואמ' לו האחר אתה אמרת לי לקצצן, פטור. ואמ' רבינא ואם היה מעולה בדמים מותר. פיר', אם היה אילן מאכל ראוי לעשות ממנו תורן וכיוצא בו שיש לו אחר שקיצץ אותו יתר הנאה בדמים מן הפירות שטונן, מותר לקצצו. כדתניא רק עץ אשר תדע (דברים כ, כ), זה אילן מאכל. כי לא עץ מאכל הוא, זה אילן סרק. וכי מאחר שסופנו לרבות אילן מאכל שמותר לך לכרותו, מפני מה אמרה תורה כי לא עץ מאכל אם אילן מאכל מותר לכרותו אילן סרק לא כל שכן, אלא להקדים אילן סרק לכרותו.

הגהות הב"ח

(א) גמ' וכי מאחר שסופנו לרבות כל דבר: (ב) תוס' ד"ה המובל וכו' למתוק ולומר דפטור ה"ק אע"פ שאין בו לד: (ג) ד"ה אלא שציער וכו' מזר דיעו של ע' שנה ונפרעין ממנו:

גליון הש"ס

גמ' אמר שמואל באשב בתענית. עיין סוטה דף טו ע"א תוס' ד"ה ס"ל:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) גמ' אמר רב דיקלא דטעין קבא אסור. תימה לי אלא מזכר דין זה בעור וטו"ע ושוב לאתמי להטע"ז ב"ד סי' קנו סק"ק ז נרגש מזה ויעוש"ה:

מוסף רש"י

וכי באיזה נפש חטא זה. מי הרג שנקרא חוטא (תענית יא.). אלא שציער עצמו מן היין. שאין מלוה לענה עצמו, כדאמרינן (סוריות י.) לזיקי מי אכלי האי עלמא מי סני להו (תענית יא.). איסמייה. אסור בריתך זו מגרמתי (ב"מ כז.). וחייבו ר"ג ליתן לו עשרה זהובים. מפני שהפסידו שכר, ולקמן בני שכר מצות מעבד לו שכר הברכה (חולין פז.). שיבחת ברי. כך שמו (ב"ב כו. ושם: שכחת).

מוסף תוס'

א. א"כ הא דקתני בקוצץ נטיעותיו אע"פ שאינו רשאי פטור, ממלקות נמי קאמר, (והא). רשב"ם. ב. וכמ"ד חייבי מלקות שוגגין ודבור אחר חייבים, הא לריש לקיש דאמר (כתובות לד ע"ב) פטור על כרחין ר"מ היא כנ"ל. רשב"ם, ועי' תנחות דאמ"ס נסוף המסכת. ג. [ו]מאי קאמר מאן תנא הא כר"ש היא דמקרעי בגדים עוברין על בל תשחית. רשב"ם. ד. שנהנה. דקעביד נחת רוח לירצור. ר"פ. ה. משמע דאינו נאמן במיגו דאי בעי אמר מכרת לי לקוצצו. תוס' כ"ב לג ע"ב ד"ה אחיו. ו. הועשה פירות. תוס' שבועות מו ע"ב ד"ה ענין.

ז) שבועות מז., ח) שבועות שם, ג) [הגר' בתוס' עובר והוא הגהון], ד) [שבת קיג: מנחדרין לד.], ה) [תענית כג:], ו) מזר יט. כב. נדרים י. תענית יא. שבועות מ. סוטה טו. [כריתות כו.], ז) מולין פז., ח) שביעית פ"ד מ"י, ט) ב"ב כו., י) [שם איתא תריסר מני ור' יוחנן קרע עליה דר' חנינא תליסר אינטלין], כ) ברכות לא., ל) [ד"ה עבדיך],

יכול אפי' מעולה בדמים. לקורה יותר מפירות יהא סרק קודם לו: **ס"ל רק.** מיעט הקדמה: **מקורייהו.** מקור שלהן ועיקרן (ג). ל"א הכא לי קור שהוא רך לאכול וגדל סביב שרשיו כלומר כלה עיקרם מפני שמפסיד ונאכל את הקור: **גופני קני דיקלי.** מדמי היין יכולין לאכול קנות קרקעות ואילו דקלי לא קני גופני אין שבמן עולה אלא לדבר מועט: **מתני' אע"פ שהוא נותן לו כו'.** סתמא היא ולא ר' עקיבא קאמר לה: **על מנת לפטור.** בגמ' [לג.] מפרש לה: **גמ' כל אלו שאמרו.** סלע מנה ומאתים וד' מאות דמי בושת הן: **אבל לעבר.** שדואג על בושתו אינו נמחל לו: **שהיה לו לנמוד.** דרך ארץ ולא למד מדקאמר ליה רחמנא נביא הוא דמשמע אין ממש בדבריך וראוי אתה ליהרג: **שכבה ורע.** שבמעי אשה לא יכולה לפלוט: **פי נוצעם.** נקב הגדולים לפנות: **פקד.** מדלא כתיב ויפקוד את שרה וכתיב פקד משמע פקד כבר תחילה לאימלך: **בהדי הולא לקי ברכה.** קון הגדל אצל הכרוב כשבא לעקרו פעמים שנעקר הכרוב עמו ומנלא לוקה בשבילו. כלומר כשיני רשע לוקין עמו: **כולכם פשעתם.** אף הנביא במשמע: **עד אנה מאנתם.** ומשה ואהרן בכללו: **אוסף שהוכפלו שמוסף.** בברכת משה[ה] דן זבולון גד ואשר ונפתלי הודיעך הכתוב שחלשים שבכולן היו וגריריכן חיזוק לפיכך כפל את שמם לחזקם[ו] ואותן הביא יוסף לפני פרעה כדי שלא יבירו אותם להיות ראשי גייסות ולהטריחם: כל השבטים יצאו עצמותיהם ממצרים ונקברו בארץ ישראל שנאמר והעליתם את עצמותי מזה אתכם (שמות יג) משמע שאף עצמותם העלו ולא נכתב יוסף אלא להודיעך שבחו של משה שכל ישראל נתעסקו בציזה והוא עסק במצוה: **מגולגלין באלון.** לא היה שלדו קיימת ומתוברת משני גילוי דקאמר ליה לעיקרא אם לא[ז] אביאנו אליך וחטאתי לך כל הימים (בראשית מג) ואע"פ שנתקיים התנאי נפקא לן במסכת מכות (דף יא:)[ח] קלנא חכם אפי' על תנאי היא באה: **מי גרס לראובן כו'.** מדרש אגדה הוא בתנחומא[ט] מכיון שהודה יהודה ואמר לדקה ממני[י] עמד לראובן ואמר אני בלבלתי יצועי אבי: **נשפא.** נכנס כל עצם ונתחבר למקומו שאף משם. לשפא אשלויי"ה שדוג"א בלע"ז כמו שף מדובכיה (מולין דף מב:): **אגיבא דהלכתא.** לא הוה מסתייעא מילתא למימר מילתא דתהוי הלכתא כוותיה: **לא הוה סלקא ליה.** כלומר לא היה עולה בידו למימר שמעתתא אגיבא דהלכתא: **הסלין והבכורין נותנין לכהן.** והעשירים לא היו נותנין קלתותיהן לכהן: **נגיעים.** בשבטים: וטמא

למחר אייתי לי מקורייהו. משמע דגופני עדיפי מדיקלי ותימה דבשאשה שנפלו לה נכסים (כתובות עט. ושם ד"ה אילני) אמר גבי נפלו לה כספים ילקח בהן קרקע דיקלי ואילני דקלי אילני וגופני אילני אלמא גופני גריעי אפילו מאילני דגריעי מדיקלי וי"ל דבגפנים כשאדם טורח לזמר ולתקן הכרם יש בהן ריוח גדול אבל בנכסי אשתו אם היה קונה גפנים מתוך שעריכים הולאה מרובה לא היה הבעל חושש להוליא על נכסי' והיו הולכין לאיבוד לפיכך טוב לקנות דקלים שאין צריכין ליאה[א] וממילא אתי בהו שבחא וטוב הוא לשניהם ועוד מפרש ר"ת בהמוכר את הספינה (ב"ב כפ. ושם ד"ה מתקף) דפירי דדיקלא מתקיימין טפי מאילני וגופני ובנכסי מלוג של אשה

יכול אפילו מעולה בדמים ת"ל רק שמואל אייתי ליה אריסיה תמרי אכיל טעים בהו טעמא דחמרא א"ל מאי האי א"ל ביני גופני קיימי אמר [א]מכחשי בחמרא כולי האי למחר אייתי לי מקורייהו: רב חסדא חזא תאלי בי גופני אמר ליה לאריסיה עקרינהו גופני קני דקלי דקלי לא קני גופני: **מתני'** [ב]**אע"פ שהוא נותן לו עד שיבקש ממנו שנאמר** [1]**ועתה השב אשת וגו' ומנין** [2]**שאם לא מחל לו שהוא אכזרי שנאמר** [2]**ויתפלל אברהם אל האלהים וירפא אלהים את אבימלך וגו'** [ד]**האומר סמא את עיני קטע את ידי שבר את רגלי חייב** [ה]**ע"מ לפטור חייב** [ו]**קרע את כסותי שבר את כדי חייב** [ז]**ע"מ לפטור פטור** [ח]**עשה כן לאיש פלוני על מנת לפטור חייב בין בגופו בין בממונו: גמ' ת"ר כל אלו שאמרו דמי בושתו אבל צערו אפי' הביא כל אילי נביות שבעולם אין נמחל לו עד שיבקש ממנו שנאמר** [1]**השב אשת האיש כי נביא הוא ויתפלל בעדך** [ג]**דאשת נביא בעי אהדורי אשת אחר לא בעי אהדורי אמר רבי שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן השב אשת האיש מכל מקום ודקא אמרת** [3]**הגוי גם צדיק תהרוג הלא הוא אמר לי אחותי היא והיא גם היא אמרה אחי הוא נביא הוא וכבר לימד אכסנאי שבא לעיר על עסקי אכילה ושתיה שואלין אותו או על עסקי אשתו שואלין אותו אשתך היא אחותך היא מכאן לבן נח** [ט]**שנהרג שהיה לו ללמוד ולא למד:** [4]**כי עצר עצר ה' אמר ר' אלעזר שתי עצירות הללו למה אחת באיש שכבת זרע שתים באשה שכבת זרע ולידה במתניתא תנא שתים באיש שכבת זרע וקטנים שלשה באשה שכבת זרע ולידה רבינא אמר שלש באיש שכבת זרע וקטנים ופי טבעת ארבעה באשה שכבת זרע ולידה וקטנים ופי טבעת:** [4]**בעד כל רחם אמרי דבי ר' ינאי אפילו תרנגולת של בית אבימלך לא הטילה ביצתה א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמור רבנן כל המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה א"ל דכתיב** [5]**וה' שב את שבות איוב בהתפללו בעד רעהו אמר ליה את אמרת מהתם ואנא אמינא מהכא** [2]**ויתפלל אברהם אל האלהים וירפא אלהים את אבימלך ואת אשתו ואמהותיו [וגו'] וכתיב** [6]**וה' פקד את שרה כאשר אמר וגו' כאשר אמר אברהם** [7]**אל אבימלך אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי בהדי הוצא לקי כרבא א"ל דכתיב** [7]**למה תריבו אלי כלכם פשעתם בי נאם ה' אמר ליה את אמרת מהתם ואנא אמינא מהכא** [8]**עד אנה מאנתם לשמור מצותי ותורותי אמר ליה רבא לרבה בר מרי כתיב** [9]**ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים מאן נינהו חמשה א"ל הכי א"ר יוחנן אותן שהוכפלו בשמות יהודה נמי איכפולי מיכפל אמר ליה למילתיה הוא דאיכפל** [ט]**דאמר ר' שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מאי דכתיב** [10]**יחי ראובן ואל ימות ויהי מתיו מספר וזאת ליהודה כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר היו עצמותיו של יהודה מגולגלין בארון עד שבא משה ובקש רחמים אמר לפניו רבונו של עולם מי גרם לראובן שיודה יהודה** [ט] **מיד שמע ה' קול יהודה על איבריה לשפא לא הוו קא מסקי למתיבתא דרקיעא** [11]**ואל עמו תביאנו לא הוה ידע מאי קאמרי** [11]**ידיו רב לו לא הוה סליק ליה שמעתתא אליבא דהלכתא** [11]**ועזר מצריו תהיה אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא** [י]**דאמרי אינשי בתר עניא אזלא עניותא אמר ליה דתנן** [יא]**עשירים מביאין בכורים בקלתות של זהב ושל כסף ועניים בסלי נצרים של ערבה קלופה הסלים והבכורים נותנים לכהנים אמר ליה את אמרת מהתם ואנא אמינא מהכא** וטמא

כאשר אמר אברהם אל אבימלך. לאו בהליון משתעי אסלי המלאכים ביארו את שרה מפסח שלפניו אלא ילדה בריוח כמו שהתפלל על אבימלך: **אלו הנכפלין בשמות.** בבראשית רבה יש איפכא שהנכפלים גבוהים היו כמו יהודה שנכפל: **מי גרם לראובן שהודה יהודה.** אע"ג דאמר בתמר מצדק ויאבן רואבן אל הבור מלמד שאב מקום לאותן שעיקרן כלומר כלה עיקרם מפני שמפסיד ל"א הבא לי וכו' אבל אכל ונאכל את הקור כל"ל:

הגהות הב"ח

(א) גמ' לראובן שיודה יהודה שמע כל"ל ותיבת מיד נמחק: (ב) רש"י ד"ה מקורייהו מקור שלהן ועיקרן כלומר כלה עיקרם מפני שמפסיד ל"א הבא לי וכו' אבל אכל ונאכל את הקור כל"ל:

לעזי רש"י

אשלויי"ה שדונ"א [אישלוישידור"א]. מקום הנקע. פרק.

מוסף תוס'

א. מרובה. רשב"ם. ב. שיקנה. רשב"ם. ג. אבל לענין פירות, הגפנים חשובים מן הכל. רשב"ם. ד. שישב בתענית על מעשה בלהה. מוס' מכות יא ע"ב ד"ה מי.

מוסף רש"י

קרע את כסותי שבר את כדי חייב. דהכי אמר ליה אם תלנה קרע ונאכל אבל פירש לו על מנת, פטור (לעיל כז.). **בהדי הוצא לקי ברבא.** משל הדיוט הוא, על ידי הרשעים מתגנין הכשרין (שמות טז כח). **כלכם פשעתם בי.** אף הצדיקים במשמע (ירמיה ב כט). **אותן שהוכפלו בשמות.** שאותן שכפל משה שמוקן הם הצלנים ואותן הביא לפני פרעה, ויהודה שהוכפל שמו לא הוכפל משום חלנות אלא טעם יש בדבר (בראשית מז ב, ע"ש שב"ה בספר, ושבב"ר פירשו אותן שלא בפל שמותן). **מאי דכתיב יחי ראובן כו' וזאת ליהודה.** אין לך ברכת כל השבטים מתחלת חצאת מוץ ממו (סוטה ז:) מה לאה לאמוץ יהודה לראובן ומה לאה לאתחיל בברכת יהודה בנשון חצאת ליהודה, אלא

רבינו חננאל

יכול אפילו אילן סרק מעולה בדמים מאילן מאכל תכרות אילן סרק ותניח אילן מאכל, תלמ' לומ' רק. וקימא לן (ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה) אכין ורקין מינעוטין, שמע מינה מותר להניח אילן סרק אם הוא מעולה בדמים ולכרות בבניין המצר אילן מאכל. ושמואל ורב חסדא קצצו אילנות משום דמכחשי אילנות טובים מהן. וכולן דרך אחת, לא אסרה אלא במקום דליכא פסידא אבל היכא דאיכא פסידא שרי. (אף על פי) **שנתן לו כל ממון שבעולם, אינו נמחל לו עד שיבקש ממנו כולי.** ת"ר כל אלה שאמרו דמי בשת, אבל צערו כלומ' צער נפשו אינו נמחל לו וכולי. **פירי,** שבא מלאך להורג אבימלך מפני שלא שאלו לאברהם על עיסקי אכילה ושתייה אלא על עיסקי אשתו. מיכן אמרו בן נוח נהרג שהיה לו ללמד ממעשה אבימלך ולא למד. **פירי,** שלוש עצירות באיש שכבת זרע כמשמעו, קטנים השאנת מי רגלים ופי טבעת מקום הוצאת הרעי, מוסף באשה פתיחת הרחם בעת הלידה. כת' (ויקרא יב, ב) אשה כי תזריע וילדה זכר אם אשה מזרעת תחלה (עי' נדה לא, א). **כל אלו השמועות שאמ' ליה רבא לרבה בר מארי דברי הגדה הן, ופשוטין הן.**

תורה אור השלם

1. וְעַתָּה הָשֵׁב אֵשֶׁת הָאִישׁ כִּי נָבִיא הוּא וְיִתְפַּלֵּל בַּעֲדֶךָ וְחֵיֵה וְאִם אֵינְךָ מֵשִׁיב דַּע כִּי מוֹת תָּמוּת אַתָּה וְכָל אֲשֶׁר לָךְ:
בראשית כ ז
2. וַיִּתְפַּלֵּל אַבְרָהָם אֶל הָאֱלֹהִים וַיִּרְפָּא אֱלֹהִים אֶת אֲבִימֶלֶךְ וְאֶת אִשְׁתּוֹ וְאַמְהֹתָיו וַיֵּלֵדוּ:
בראשית כ יז
3. וְאֲבִימֶלֶךְ לֹא קָרַב אֵלֶיהָ וַיֹּאמַר אֲדֹנָי הֲגוֹי גַּם צַדִּיק תַּהֲרֹג: הֲלֹא הוּא אָמַר לִי אֲחֹתִי הוּא וְהִיא גַּם הוּא אָמְרָה אֲחִי הוּא בְּתֻם לְבָבִי וּבְנִקְיֹן כַּפַּי עָשִׂיתִי זֹאת:
בראשית כ ד-ה
4. כִּי עָצֹר עָצַר יְיָ בְּעַד כָּל רֶחֶם לְבֵית אֲבִימֶלֶךְ עַל דְּבַר שָׂרָה אֵשֶׁת אַבְרָהָם:
בראשית כ יח
5. וַיְיָ שָׁב אֶת שְׁבוּת אִיּוֹב בְּהִתְפַּלְּלוֹ בְּעַד רֵעֵהוּ וַיְסֶף יְיָ אֶת כָּל אֲשֶׁר לְאִיּוֹב לְמִשְׁנֶה:
איוב מב י
6. וַיְיָ פָּקַד אֶת שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמָר וַיַּעַשׂ יְיָ לְשָׂרָה כַּאֲשֶׁר דִּבֵּר:
בראשית כא א
7. לָמָּה תָּרִיבוּ אֵלַי כֻּלְּכֶם פָּשַׁעְתֶּם בִּי נְאֻם יְיָ:
ירמיהו ב כט
8. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה עַד אָנָה מְאַנְתֶּם לִשְׁמֹר מִצְוֹתַי וְתוֹרֹתָי:
שמות טז כח
9. וּמִקְצָה אֶחָיו לָקַח חֲמִשָּׁה אֲנָשִׁים וַיִּצָּגֵם לִפְנֵי פַרְעֹה:
בראשית מז ב
10. יְחִי רְאוּבֵן וְאַל יָמֹת וִיהִי מְתָיו מִסְפָּר:
דברים לג ו
11. וְזֹאת לִיהוּדָה וַיֹּאמַר שְׁמַע יְיָ קוֹל יְהוּדָה וְאֶל עַמּוֹ תְּבִיאֶנּוּ יָדָיו רָב לוֹ וְעֶזֶר מִצָּרָיו תִּהְיֶה:
דברים לג ז

לפי שהיו עצמות כל השבטים שלהן קיים ושל יהודה מגולגלין, אמר לשון זה יחי לראובן, כלומר לראובן שלדו קיימת כאילו הוא חי וחצאת מהיה ליהודה שסב מגולגלין. עצמותיו של יהודה מגולגלין. עצמות כל השבטים העלו ממצרים, והוא שאמר יוסף והעליתם את עצמותי מזה אתכם, עם עצמותיכם, והיו עצמות כל השבטים שלהן קיימת ומתגלגלין בארונו, מפני שהיה את עצמו בערבונו של בנימין ומטותי לך כל הימים, אפילו לעולם הבא, ומהכא נפקא לן נדוי של מכס אפילו על תנאי הוא בא (סוטה ז:). מי גרם לראובן שיודה. בתמעשה יצועי אבי, יהודה. שהודה במעשה תמר, וכן היה מקורת בדייסם, ומדלא הגדה דר' תנחומא כשאמר יהודה לדקה ממני עמד לראובן ואמר בלבלתי יצועי אבי, ובעבור יחי ראובן, שלדו קיימת כאילו הוא מת, וחצאת ליהודה כשנכנס עצמותיו למקום מיבורס שבפי מסס (מכות יא:). **ל**מתיבתא דרקיעא. ל"א ליתן עם שאר החכמים (סוטה ז:). **ל**משקל ולמיטרה. ל"א ליתן עם (שם). **ל**שפא. למקום שנתקו מסס, כמו דשף מדובכיה (שם) **אגיבא דהלכתא.** לא היה זוכה לומר דבר המתקבל (סוטה ז:). **אליבא דהילכתא.** לא היה יכולה לעמוד נגד מגיריו (מכות יא:). **הסלין והבכורין נותנין לכהן.** יהי בו כח לריב ריבו, והלא דכתיב יהיו לשון מלאתה של תורה (שם) יהי לו עלמוו לריב ריבו, **ידיו רב לו.** יהא לו עלמוו לריב ריבו, **ועזר מצריו תהיה.** אם לא תמיכה מגיריו (מכות יא:). **ל**מתיבתא דרקיעא. (שם) **ל**משקל ולמיטרה. ל"ל ליתן עם (שם). **ל**שפא. למקום שנתקו מסס, כמו דשף מדובכיה (שם) **אגיבא דהלכתא.** לא היה זוכה לומר דבר המתקבל (סוטה ז:).

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

שיתין דהוטי דהוטי. פירש הר"ר משולם שיש בשנה ששה עתים זרע וקציר וקור וחום וקיץ וחורף ומפרש בפרק המקבל (ב"מ דף קו:) שכל אחד שני חדשים והם ס' יום [א] ובמנס דחק לאורחא דגמרא בהכי כמו שיתין תיכלי מטי לכבא דבסמוך ובאלו טריפות (חולין דף נח:) שיתין מאני דשרגלא תלו ליה בקורנסיה [ב]:

חמרא למריה וטיבותא לשקייה. כלומר המשקה נותן בעין יפה למי שהוא רוצה [ג] כדאמר במדרש טוב עין יבורך זה משה רביעו ע"ה אמ"ל הקב"ה וסמכת ידך והוא סמך בב' ידיו [ג] כדכתיב וסמוך ידיו עליו ובקונטרס פי' בע"א: **גבי** קינא דשרבי. כלומר מקום הבטלנים ופי' קינא היינו מקום כמו תלתא תאלי בחדא קינא דהכונס (לעיל דף נח:) וכן מפרש בסוכה (דף נב: ושם ל') תלתא טרפי בחד קינא במקום אחד אלשה עלין סמוכין זה על זה שכן דרך ההדסים ובקונטרס פי' שכל ג' עלים (ד) בקנה אחד ואם כן לא ימצא לעולם הדס כשר [ד]:

דשרבי. בטלנים וכן בשרבא בסוף יש נוחלין (ב"ב דף קלט. ושם [ה]) כמו אינם יודע ליד (בראשית כה) ומתרגמינן גברא נחשירכן ומפ' ר"ת נח ובטל ובערוך גורס שידכן בדליי"ת ומפרש לשון שקט ותשקוט הארץ מרגומו ושדוכת ארעא (שופטים ה) [עי' תוס' ב"ב קלט. [ה]]:

משולש בכתובים. כל עוף כגון למינהו ישכון אין זה מקרא בכל התורה ושמא בספר בן סירא הוא וכן [ו] סלסלה ותרוממך ובין גדיים תושיבך: דאיכא

[1]וטמא טמא יקרא א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא [ו]דאמור רבנן [א]השכם ואכול בקיץ מפני החמה ובחורף מפני הצינה ואמרי אינשי שיתין רהוטי רהוט ולא מטו לגברא דמצפרא כרך [2]דכתיב לא ירעבו ולא יצמאו ולא יכם שרב ושמש א"ל את אמרת מהתם ואנא אמינא מהכא [3]ועבדתם את ה' אלהיכם זו קרית שמע ותפלה וברך [את] לחמך ואת מימיך זו פת במלח וקיתון של מים מכאן ואילך והסירותי מחלה מקרבך ותניא [ז]מחלה זו מרה ולמה נקרא שמה מחלה ששמונים ושלשה חלאין יש בה מחלה בגימטריא הכי הוו וכולן פת במלח שחרית וקיתון של מים מבטלן א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא [7]דאמור רבנן חברך קרייך חמרא אוכפא לגביך מוש א"ל דכתיב [4]ויאמר הגר שפחת שרי אי מזה באת ואנה תלכי ותאמר מפני שרי גברתי אנכי בורחת אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי מילתא גנאה דאית ביך קדים אמרה א"ל דכתיב [5]ויאמר עבד אברהם אנכי א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי [ח]שפיל ואזיל בר אווזא ועיניה מטייפי אמר ליה דכתיב [6]והטיב ה' לאדני וזכרת [את] אמתך אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי שיתין תכלי מטייה [ט]לכבא דקל חבריה שמע ולא אכל אמר ליה דכתיב [7]ולי אני עבדך ולצדוק הכהן ולבניהו בן יהוידע ולשלמה עבדך לא קרא א"ל את אמרת מהתם ואנא אמינא מהכא [8]ויבאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה וינחם יצחק אחרי אמו וכתיב בתריה [9]ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה אמר ליה רבא בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי חמרא למריה טיבותא לשקייה אמר ליה דכתיב [10]וסמכת את ידך עליו [11]למען [ט] ישמעון ויראון כל עדת בני ישראל וכתיב [12]ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו וישמעו אליו [ט] כל בני ישראל וגו' אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי כלבא בכפניה גללי מבלע [ז]דכתיב [13]נפש שבעה תבוס נופת ונפש רעבה כל מר מתוק א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי מטייל ואזיל דיקלא בישא גבי קינא דשרבי [ח] אמר ליה דבר זה כתוב בתורה שנוי בנביאים ומשולש בכתובים ותנן במתניתין ותנינא בברייתא כתוב בתורה דכתיב [14]וילך עשו אל ישמעאל שנוי בנביאים דכתיב [15]ויתלקטו אל יפתח אנשים רקים [ט]ויהיו עמו ומשולש בכתובים דכתיב [ט]כל עוף למינו ישכון ובני אדם לדומה לו תנן במתני' [ט]כל המחובר לטמא טמא כל המחובר לטהור טהור ותנינא בברייתא [ט]רבי אליעזר אומר לא לחנם הלך זרזיר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי קרית חברך ולא ענך [ט]רמי גודא רבה שדי ביה א"ל [16][ט]יען טהרתיך ולא טהרת מטומאתך לא תטהרי עוד אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי ביראה דשתית מיניה לא תשדי ביה קלא א"ל דכתיב [17]לא תתעב אדומי כי אחיך הוא ולא תתעב מצרי כי גר היית בארצו אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי אי דלית דורא דלינא ואי לא לא דלינא אמר ליה דכתיב [18]ויאמר אליה ברק אם תלכי עמי והלכתי ואם לא תלכי עמי לא אלך א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי כד הוינן זוטרי לגברי השתא דקשישנא לדרדקי אמר ליה מעיקרא כתיב [19]וה' הולך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם ולבסוף כתיב הנה

[1]ומשה אמר לחובב בן רעואל חתן משה לך נא עמנו ואל תעזב נא אותנו כי על כן ידעת חניתנו במדבר ולהיות לנו לעינים: [2]לא יכו שמש בך ולא לבה: [3]ועבדתם את יי אלהיכם וברך את לחמך ואת מימיך והסרתי מחלה מקרבך: [4]ויאמר מלאך יי אל הגר שובי אל גברתך והתענה תחת ידיה: [5]ויאמר עבד אברהם אנכי: [6]יי אלהי אדני אברהם אשר לא עזב חסדו ואמתו מעם אדני אנכי בדרך הנחני בית אחי אדני: [7]ולי אני עבדך ולצדוק הכהן ולבניהו בן יהוידע ולשלמה עבדך לא קרא: [8]ויבא יצחק האהלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה ויתנחם יצחק אחרי אמו: [9]ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה: [10]וסמכת את ידך על עלה: [11]למען ישמעו וייראו ויעבדו את יי אלהיהם אשר אנכי מצוה אתכם היום: [12]ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו וישמעו אליו בני ישראל ויעשו כאשר צוה יי את משה: [13]נפש שבעה תבוס נופת ונפש רעבה כל מר מתוק: [14]וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל בן אברהם אחות נביות על נשיו לו לאשה: [15]ויבדר יפתח מפני אחיו וישב בארץ טוב ויתלקטו אל יפתח אנשים ריקים ויצאו עמו: [16]יען טהרתיך זמה יען טהרתיך ולא טהרת מטמאתך לא תטהרי עוד עד הניחי את חמתי בך: [17]לא תתעב אדומי כי אחיך הוא לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו: [18]ויאמר אליה ברק אם תלכי עמי והלכתי ואם לא תלכי עמי לא אלך: [19]וה' הולך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם לילכת יומם ולילה: שמות יג כא

[ז] [פסחים קיב. ב"מ קז: ב"ב קלט. ב"מ לא: ב"ק לא: כל"ל], [ח] [ב"מ קז: ע"ב], [ט] [אמרי אינשי כו' כל"ל] מ"א בשם מ"ל ועי"ש. [י] מגילה יד:, [יא] [עי' תוס' ע"ז כח. ד"ה כבן], [יב] [ל"ל דכמיב כל"ל], [יג] [הסיוך בכתיב שדך ג' גרם דשדכי בדל"ת], [יד] [ולאלו עמו כל"ל], [טו] כן פירש יב, [טז] כלים פי"ב מ"ב, [יז] חולין קה., [יח] ב"מ לחי גדלת, [יט] [דכתיב יען כל"ל], [כ] [צ"ל אחר ד"ה שפיל], [כא] [צ"ל והטיב], [כב] [צ"ל לפני ד"ה הכלי], [כג] ב"ב קלט., [כד] [ועי' רש"י שבת נ: ד"ה שיתין], [כה] [ד"ה תלתא], [כו] [ד"ה מתניתין], [כז] [ד"ה מתניתין], [כח] [בכתוב מת. ע"ש ובתוס' עיתיהן סה. ד"ה בגלל],

הגהות הב"ח

(א) גמ' למען ישמעון כל עדת כל"ל ותיבת ויראון מגמתק: (ב) שם ויאמעו אליו בני כל"ל ותיבת כל גמתק: (ג) רש"י ד"ה ממלא וכו' למלך הס"ד ואמ"ש מ"ה כי סמך משה את ידיו עליו תלה החכמה: (ד) ד"ה הממחובר וכו' כלי עץ הוא בטל: (ה) תוס' ד"ה גבי וכו' ובקונטרס פי' שכל ג' עלים בעוקץ אחד:

לעזין רש"י

אישטורני"ל. זרזיר. מוט"א. רגב אדמה.

מוסף רש"י

מחלה זו מרה. שהמרירה שבה גללה וטובעת ומתפשטת בגידין ובעצמות (ב"מ קז:). רקיתון של מים. למי שאין לו יין (שם).

מוסף תוס'

א. [ולכן] נקט שיתין לפי שימי החורף שישים וכן ימי הקיץ כו' ופת שחרית מצלת מן החמה ומן הצנה. תוס' ב"מ קז ע"ב ד"ה שיתין. ב. היין של המלך, והמשקה טוב עין ומטיב לאנשים, שמרבה להם ומשקה אותם בעין יפה. רשב"ם. ג. בעין יפה יותר ויותר ממה שנצטווה כו', ועשאו ככלי מלא וגדוש ומלאו חכמתו בעין יפה. רש"י ממדבר כז כב. ד. וחומרא גדולה היא, דאינו מצוי. תוס' סוכה לט ע"ב ד"ה תלתא.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

אחד הצועק ואחד הצועק במשמע. וחכה אפי והרגתי אתכם (שמות כב) שניס במשמע: **אלא שממהרין מן הצועק תחילה.** כדאשכחן בשרה: **על מנת לפטור.** על מנת שתהא פטור: **רבא אמר לפי שאין אדם מוחל על רשאי אביו.** ובריימתא לא תקשי דעל לערו מוחל אדם: **לערו.** כאב מכה: **ורבי יוחנן אמר.** אדם מוחל על הכל ומתניתין לאו דא"ל נחבל לחובל קטע את ידי על מנת שתהא פטור אלא קטע את ידי סתמא וא"ל חובל על מנת לפטור כלומר אמור לי אתה על מנת שאהיה פטור וא"ל היאך הן וקמ"ל מתני' דיש הן שהוא כלאו וכגון דמתמה אתמוהי: **הכני פצעני.** וא"ל זה ע"מ לפטור ואמר נחבל הן יש הן שהוא כלאו אי אתמה חייב ואי בניחותא אהדדיה פטור. ובריימתא דלעיל דקתני הכני ופצעני ע"מ לפטור פטור דלאמר נחבל כולה מילתא הכני ופצעני ע"מ לפטור דהא ודאי דוקא אמר ליה: **יש לאו שהוא הן.** אי אתמה פטור. והאי דנקט חיובא לגבי מכה ופוצע ופטורה לגבי ממונא אורחיה דמילתא נקט דמחיל איניש אממוניה טפי מגופיה: **נשמור ולא נאבד.** כי יתן וגו' לשמור הספקידו אצלו לשמור חייב בפשיעה ולא כספקידו אצלו ע"מ לאבד או ע"מ לחלק לעניים אלא קרינא ביה לשמור דכיון דאמר ליה חלקהו תו לא דמפקיד גיזמו ומאן קתבע ועניים לא מצו תבעי דלכל חד וחד מצי אמר לאו לדידך יהיבנא אלא לאחריני: **דאתא לידיה.** וקרא בידי' חייב אי לא א"ל על מנת לפטור ואפילו אתא לידיה מעיקרא ע"מ לאבד: **לשמור דאתא לידיה משמע.** דכתיב (ד) וכי יתן) ואפי' הכי קממעט ליה: **הא דאתא לידיה.** מעיקרא בתורת שמירה והדר אמר ליה קרע חייב אי לא אמר ליה ע"מ לפטור: **רב יוסף.** גבאי הוה: **קיץ לאו.** ממון כך וכך לשבת לכל אחד הוה ליה ממון שיש לו תובעין וקרינא ביה לשמור:

הדרן עלך החובל

[1]הנה אנכי שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי בתר מרי ניכסי [6]ציבי [7]משך א"ל דכתיב [2]וגם ללוט ההולך את אברם היה צאן ובקר ואהלים אמר רב חנן [3]א[8]המוסר דין על חבירו הוא נענש תחילה שנאמר [3]ותאמר שרי אל אברם חמסי עליך וכתיב [4]ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה והני מילי [5]דאית ליה דינא בארעא אמר רבי יצחק [2]אוי לו לצועק יותר מן הנצעק תניא נמי הכי אחד הצועק ואחד הנצעק במשמע אלא שממהרין לצועק יותר מן הנצעק [3]ואמר רבי יצחק לעולם אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך שהרי אבימלך קלל את שרה ונתקיים בזרעה שנאמר [5]הנה הוא לך כסות עינים אמר לה הואיל וכסית ממני ולא גילית שהוא אישך וגרמת אלי הצער הזה יהי רצון [6] שיהו לך בני כסויי עינים ונתקיים בזרעה דכתיב [6]ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות אמר רבי אבהו [7]לעולם יהא אדם מן הנרדפין ולא מן הרודפין שאין לך נרדף בעופות יותר מתורים ובני יונה והכשירן הכתוב לגבי מזבח: האומר סמא את עיני כו': א"ל רב אסי בר חמא [8] [7]לרבא מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר ליה רישא [ה]לפי שאין אדם מוחל על ראשי אברים א"ל וכי אדם מוחל על צערו דתניא הכני פצעני על מנת לפטור פטור אישתיק אמר מידי שמיע לך בהא אמר ליה הכי אמר רב ששת משום פגם משפחה איתמר ר' אושעיא אמר משום פגם משפחה רבא אמר משום שאין אדם מוחל על ראשי אברים שלו רבי יוחנן אמר יש הן שהוא כלאו ויש לאו שהוא כהן תניא נמי הכי [1]הכני פצעני על מנת לפטור ואמר לו הן הרי יש הן שהוא כלאו קרע את כסותי על מנת לפטור ואמר לו לאו הרי לאו שהוא כהן: שבר את כדי קרע את כסותי חייב: ורמינהי [7]לשמור [1]ולא לאבד לשמור ולא לקרוע לשמור ולא לחלק לעניים אמר רב הונא לא קשיא הא דאתי לידיה הא דלא אתי לידיה אמר ליה רבה לשמור דאתי לידיה משמע אלא אמר רבה הא והא דאתא לידיה ולא קשיא [ה]הא דאתא לידיה בתורת שמירה הא דאתא לידיה בתורת קריעה [6]ההוא ארנקא דצדקה דאתי לפומבדיתא אפקדה רב יוסף גבי ההוא גברא פשע בה אתו גנבי גנבוה חייביה רב יוסף א"ל אביי והתניא לשמור [5]ולא לחלק לעניים אמר ליה 'עניי דפומבדיתא מיקץ קיץ להו ולשמור הוא:

הדרן עלך החובל

לו ליחסב שומר כשנתן לו רשות גם לקרוע כאילו לא נתן לו אלא לשמור סתם (ס): **הא דאתא לידיה.** פי' מתני' שנתן לידו וא"ל שמור ואם תלה לקרוע עשה כלעוקר דכיון שחס על החפץ אלא א"ל קרעו עד שבא לידו שהספקידו אצלו תחילה מה שנותן לו רשות לקרעו בסיום דבריו אין אומר כן כדי לפטרו אלא פטומי מילי הוא דהוי כדי שישמור לו בדלון ולא ידאג שמא ידקדק עמו יותר מדאי אם תקרע ויעמוד בדין הוא דקא"ל ואע"ג דאתא לידיה בתורת קריעה שא"ל בשעת נתינה חייב על הקריעה ובריימתא בדלא אתא לידיה שא"ל טול חפץ פלוני המונח שם תשמרהו לי ואם רצונך תקרעהו ואח"כ נטלו וקרעו דכיון שאינו אלא שנותן לו רשות קורס שיתנהו לידו אם כן אין חוטש אם יאבדהו ולפטורו לגמרי נתן לו רשות א"ל רבה לשמור דאתא לידיה משמע דהכי משמע קרע שנתן לו רשות לשמור בלבד אבל נתן לו גם לאבד אין עליו דין שומר אלא אמר רבה מתני' דאתא לידיה בתורת שמירה בלבד ושוב נמלך ונתן לו רשות לקרוע שכיון שמתחילה נתינתו נתנו לו לשמור ולא לקרוע והנפקד קיבל עליו מה שאומר אח"כ לקרוע אם ירצה אינו אלא משטה ופטומי מילי ובריימתא בדאתא לידיה בתורת קריעה שמשעת נתינה א"ל כן דכיון שאומר לו כן קודם שנעשה שומר אין חוטש אם יקרע וכ"ש אם לא עשאו שומר אלא א"ל קרע כסותי ושבור כדי המונח לפניך שהוא פטור:

הדרן עלך החובל

דאיכא דיינא בארעא. וניימי שרה היה ב"ד של שם קייס: **אחד הצועק ואחד הנצעק.** אומר רבינו שמואל דבסיפרי מתני' בע"א אחד הצועק ואחד שאין צועק במשמע פירוש בין אותו שהעני צועק עליו בין אותו שאין העני צועק עליו שניהם נענשים עליו מסתברא כיון שאין מתזיר עצומו זה כמו זה אלא [1]להכי כתיב שמוע משמע (את) לעקתו וחרה אפי שממהרי' לצועק יותר ממי שאינו צועק ולפי גירסא זו לא נפק משרה בשאר שפי' בקונטרס לפי גירסת הספרים:

משום פגם משפחה. ומשלם הכל אפילו לער:

ורבי יוחנן אמר יש לאו שהוא כהן ויש הן שהוא כלאו. לשנויי מתני' קאתי מ"ש רישא ומ"ש סיפא ופירש בקונטר' בין רישא ובין סיפא אם א"ל לאו בתמיה הוי כהן ואם א"ל הן בתמיה הוי כלאו והו"מ למיתני ברישא תרוייהו מזקי גופו וממונו וכן בסיפא אלא אורחא דמילתא נקט שדרך למחול על מזקי ממון ואין דרך למחול על מזקי גוף ודומק הוא אלא נראה לפרש דמזקי גופו אפי' א"ל הן שדומה כאומר בניחותא מסתמא בתמיה קאמר ובמזקי ממונא אמר ליה לאו ודומה כאומר בניחותא מסתמא בתמיה קאמר [8] כיון שמתחילה א"ל קרע את כסותי ושבור את כדי [ב] וי"ס שכתוב בהן כילד ול"ג ליה:

ורמינהי לשמור ולא לאבד לשמור ולא לקרוע. תימה מאי קפריך נהי דפטר ליה קרא מפשיעה [ג] לא מצינו שפטרו אם קרע ואיבד בידים וי"ל דדייק מדקתני ולא לקרוע דאי לא בעי אלא לפטור כשנאבד בפשיעה מאי אריא דא"ל ע"מ לקרוע אפילו לא א"ל ע"מ לקרוע אלא אלא אמר ליה בלשון שמירה פטור כדדרש במכלתין לשמור ר"ש אומר עד שיפקיד אצלו ואימר הילך ושמור לי אבל אם אמר ליה עיניך בו פטור ומשני מתני' בדאתא לידיה וכי קתני ע"מ לפטור פטור ה"ה בלא על מנת הו"מ לאמטוענין דפטור בדלא אתא לידיה אלא כל עיקר התנא לא בא אלא להשמיענו דבמזקי ממונו מהני ע"מ לפטור ובמזקי גופו לא מהני ור"י מפ' דה"פ לשמור ולא לקרוע פי' כשנתן לו לשמור ולא הרשהו לא לקרוע ולא לאבד אז חייב בכל דין שומר אבל אם הרשהו לקרוע ולאבד אם ירצה אין עליו דין שומר להתחייב בכולם במה שמקבלו לשמור כיון שנותן לו רשות גם לקרוע ולאבד אם ירצה ואם נתינת רשות לקרוע אין פוטרתו מן הקריעה א"כ היה לו ליאמר שומר כשנתן לו רשות גם לקרוע כאילו לא נתן לו אלא לשמור סתם (ס): **הא דאתא לידיה.** פי' מתני' שנתן לידו וא"ל שמור ואם תלה לקרוע עשה כלעוקר דכיון שחס על החפץ אלא א"ל קרעו עד שבא לידו שהספקידו אצלו תחילה מה שנותן לו רשות לקרעו בסיום דבריו אין אומר כן כדי לפטרו אלא פטומי מילי הוא דהוי כדי שישמור לו בדלון ולא ידאג שמא ידקדק עמו יותר מדאי אם תקרע ויעמוד בדין הוא דקא"ל ואע"ג דאתא לידיה בתורת קריעה שא"ל בשעת נתינה חייב על הקריעה ובריימתא בדלא אתא לידיה שא"ל טול חפץ פלוני המונח שם תשמרהו לי ואם רצונך תקרעהו ואח"כ נטלו וקרעו דכיון שאינו אלא שנותן לו רשות קורס שיתנהו לידו אם כן אין חוטש אם יאבדהו ולפטורו לגמרי נתן לו רשות א"ל רבה לשמור דאתא לידיה משמע דהכי משמע קרע שנתן לו רשות לשמור בלבד אבל נתן לו גם לאבד אין עליו דין שומר אלא אמר רבה מתני' דאתא לידיה בתורת שמירה בלבד ושוב נמלך ונתן לו רשות לקרוע שכיון שמתחילה נתינתו נתנו לו לשמור ולא לקרוע והנפקד קיבל עליו מה שאומר אח"כ לקרוע אם ירצה אינו אלא משטה ופטומי מילי ובריימתא בדלא אתא לידיה בתורת קריעה שמשעת נתינה א"ל כן דכיון שאומר לו כן קודם שנעשה שומר אין חוטש אם לא עשאו שומר אלא א"ל קרע כסותי ושבור כדי המונח לפניך שהוא פטור:

הדרן עלך החובל

א) [פי' ליני מל' שומן כמו הטוגע בליב היולא ממנו בחולין קכה. וע"ד שאמרו שבועות מז: קרב לגבי דהיולא ודולהן. מהרש"א בח"א], **ב)** [רי"ה נז: וע"ש], **ג)** [מגילה טו. כתב. ע"ש], **ד)** [בהרש"ש אית' לרב ובזה ניחא דרב אמתיק וכסמוך אמר רבא משום שאין אדם מוחל כו' ועי' רש"י ד"ה רבא מיהו מהכאיב לו הכי א"כ אשת נראה דטוב לגרוס לרבה בה"א וכן בהב אלפס ל"ל לרבה], **ה)** [עי' תפו' מ"ש סי' קלט], **ו)** [שמות כב], **ז)** ל"ל דלהכי כתיב והיה כי יצעק אלי ושמעתי שממהרין כו' מ"ח וכפ' כ"י,

הגהות הב"ח

(א) גמ' ליני משורר: **(ב)** שם יהי רצון שיהא לך כסויות עינים ומתקיים בזרעה כל"ל: **(ג)** שם א"ל ר' אסי בר חמא לרבה מאי שנא רישא ומ"ש סיפא (א"ל רישא וכו' דמגיל) תא"מ וכ"כ ס"א א"ל רישא לפי שאין אדם מוחל על צערו והתניא: **(ד)** רש"י ד"ה לשמור וכו' דכתיב כי יתן: **(ה)** תוס' ד"ה ורמינהו וד"ה הא הל"ת:

מוסף רש"י

וגם ללוט ההולך את אברם. מי גרם שיתיה לו זאת, הלכתו עם אברם (בראשית יג ה). **המוסר דין על חבירו.** כמו (בראשית טו) ישפוט ה' ביני וביניך, אומרים לנוס רלאי הוא שיענש תכילו על ידו (ד"ה סז:). **ויבא אברהם וגו'.** הוא קבר אותה (שם).

הדרן עלך החובל

מוסף תוס'

א. ותימא הוא דכיון דא"ל השתא לאו היאך אית לן למימר שירצה שיקרע לו כסותו כו', י"ל. ר"פ. **ב.** א"כ גלי דעתיה שמחל לו, ומש"ה לאו דקאמר השתא לאו כלום הוא, ומסתמא בתמיה קאמר. ר"פ. ע"ש. **ג.** שכל שלא מסר לו לשמור אינו בדין השומרים, ואם פשע פטור. רשב"ש.

קיג א ב ג טוש"ע ח"מ סי' תכב סעיף ז בהג"ה:

קיד ד מיי' פ"ה מהל' דעות הלכה יג:

קטו ה מיי' פ"ה מהל' חובל ומזיק הלכה יז סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכח סעיף יב:

קטז ו מיי' שם ועיין במ"מ טור ש"ע שם בהג"ה:

קיז ז ח מיי' שם הלכה יב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שפ סעיף ח:

קיח ט י מיי' פ"ה מהל' שלוחי ופקדון הלכה ז סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' שמ סעיף ו [וכ"ה אלפס כאן וכנ"מ פרק ג' דף פו]:

תורה אור השלם

1. הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ מַלְאָךְ לְפָנֶיךָ לִשְׁמָרְךָ בַּדָּרֶךְ וְלַהֲבִיאֲךָ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הֲכִנֹתִי:
שמות כג כ

2. וְגַם לְלוֹט הַהֹלֵךְ אֵת אַבְרָם הָיָה צֹאן וּבָקָר וְאֹהָלִים: בראשית יג ה

3. וַתֹּאמֶר שָׂרַי אֶל אַבְרָם חֲמָסִי עָלֶיךָ אֲנֹכִי נָתַתִּי שִׁפְחָתִי בְּחֵיקֶךָ וַתֵּרֶא כִּי הָרָתָה וָאֶקַּל בְּעֵינֶיהָ יִשְׁפֹּט יְיָ בֵּינִי וּבֵינֶיךָ: בראשית טז ה

4. וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע הִוא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָה וְלִבְכֹּתָהּ:
בראשית כג ב

5. וְלִשְׂרָה אָמַר הִנֵּה נָתַתִּי אֶלֶף כֶּסֶף לְאָחִיךְ הִנֵּה הוּא לָךְ כְּסוּת עֵינַיִם לְכֹל אֲשֶׁר אִתָּךְ וְאֵת כֹּל וְנֹכָחַת: בראשית כ טז

6. וַיְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק וַתִּכְהֶין עֵינָיו מֵרְאֹת וַיִּקְרָא אֶת עֵשָׂו בְּנוֹ הַגָּדֹל וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּנִי:
בראשית כז א

7. כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ כֵלִים לִשְׁמֹר וְגֻנַּב מִבֵּית הָאִישׁ אִם יִמָּצֵא הַגַּנָּב יְשַׁלֵּם שְׁנָיִם: שמות כב ו

רבינו חננאל

אמ' ר' אבהו לעולם יהא אדם מן הנרדפין ולא מן הרודפין שאין לך נרדף יותר מן התורין ובני יונה והכשירן הכתוב לגבי מזבח. האומ' סמא עיני קטע ידי שבר רגלי חייב, על מנת פטור, חייב. קרע כסותי שבר כדי חייב, על מנת פטור פטור. מאי שנא רישא על מנת פטור חייב ומאי שנא סיפא דקתאני על מנת פטור פטור. אמ' רבא רישא לפי שאין אדם מוחל על ראשי איברין שלו, כלומ' אף על פי שאמ' לו סמא עיני על מנת פטור חייב, דאגן שהדי שאין מוחל על ראשי איברים שלו. וקימא לן כרבא משום דאמ' ליה הכי משום קוצר רוח הוא דאמ' ליה הכי, ולא הוה ליה לקבולי מיניה שאין אדם מוחל על ראשי איברים שלו, הילכך אם הזיקו חייב. ואקשינן עליה וכי מוחל אדם על צערו דתניא הכני פצעוני על מנת פטור פטור, אישתיק. ואוקמוה להא דתנן על מנת פטור חייב אוקמוה רב ששת ורב הושעיה משום פגם משפחה. ור' יוחנן אמ' מפני שיש לאו שהוא כהן ויש לאו שאין הוא כהן. כיצד, במתמיה. תניא נמי הכי הכוני פצעוני אמ' לו הין, יש הן שהוא כלאו ויש לאו שהיא כהן. קרע כסותי שבר כדי חייב. ורימינהי לשמר ולא לאבד ולא לקרוע ולא לחלק לעניים. ופריק רבא, מתניתין דאתא לידיה בתורת שמירה ובתר הכי אמ' ליה לקרוע, שנמצא בו כבר נתחייב בשמירה מעיקרא לפיכך חייב. ברייתא דיהביה נהליה מעיקרא בתורת שמירה. ההוא ארנקא דצדקה דאפקדיה רב יוסף לגבי ההוא גברא ופשע ביה ואיגנוב, חייביה רב יוסף לשלומי משום דעניי דפומ בדיתא מיקץ קיצי להו וכאלו כל אחד חלקו בשמו מופקד לו, לפיכך אינו לחלק לעניים. אבל עניים שצריכן חילוק פטור, דכל ממון של עניים ממון שאין לו תובעין הוא ולא ניתן לשמירה לאדם ידוע. **הדרן עלך החובל בחבירו**

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות